

การศึกษา คืออะไร

ระบบการศึกษาถูกควบคุมโดยผู้มีเงินตรา นั่นคือเขาเป็นผู้ที่จะตัดสินใจว่า นักศึกษาควรจะเรียนหรือไม่ควรจะเรียนอะไรในสถาบันอุดมศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป

1. คำนำ : สถานการณ์ที่เป็นปัญหา

ทุกคนเข้ามหาวิทยาลัยก็เพื่อต้องการแสวงหาอะไรบางอย่าง อย่างน้อยก็เพื่อให้มีโอกาสได้พัฒนาตนเอง พัฒนาความสามารถของคนที่มียุ่ต่อไปจนถึงที่สุด (Self Realization) อันจะทำให้เขามีความสุขอยู่กับชีวิตการงาน มีอาชีพ รู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต และมีความสุขอยู่กับการเป็นสมาชิกของสังคม มีความกระตือรือร้น อยากมีส่วนร่วม รู้จักชื่นชมความงามในศิลปวัฒนธรรมและความมีระเบียบในโครงสร้างของธรรมชาติ เพราะชีวิตมิได้อยู่ได้ด้วยข้าวหรือขนมปังอย่างเดียว

สิ่งที่ปัญหาอยู่ทุกวันนี้ก็คือ มีน้อยคนที่รู้ว่าอะไรทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ท่านที่รู้หรือมีความคิดดี ๆ อยู่บ้างก็ทำให้ผู้ที่มิอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลระบบการศึกษาดังว่านี้ไม่ ระบบการศึกษาถูกควบคุมโดยผู้มีเงินตรา นั่นคือเขาเป็นผู้ที่จะตัดสินใจว่า นักศึกษาควรจะเรียนหรือไม่ควรจะเรียนอะไรในสถาบันอุดมศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป

ไม่ว่าครูบาอาจารย์ หรือนักปรัญญาการศึกษาจะมีความเห็นอย่างไร จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็ยังหาใช่การให้โอกาสแก่เอกัตบุคลอย่างเสมอภาคเพื่อพัฒนาตนเองอย่างถึงที่สุดไม่ เพราะเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจและสังคมด้วย ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมต้องการคนส่วนน้อยไว้เป็นชนชั้นปกครองหรือเป็นมันสมองกับต้องการคน

*อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ส่วนใหญ่ไว้เป็นคนงานราคาถูก ๆ ระบบการศึกษาที่จะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันจึงมีน้อยหรือไม่มี ดังนั้นแทนที่การศึกษาจะเป็นการพัฒนาความสามารถของเอกัตบุคคล เขาก็จะสอนกันแต่สิ่งที่ระบบเศรษฐกิจและการเมืองต้องการให้นักศึกษารู้เท่านั้น เขาจะสอนให้นักศึกษาเชื่อฟังผู้มีอำนาจ ท้องจำและทำตาม แต่เขาจะไม่สอนให้นักศึกษารู้จักใช้ความคิดหาเหตุผล หรือรู้จักตั้งคำถามเอากับการกระทำที่ไร้เหตุผล ระบบการศึกษาจึงเป็นระบบที่บังคับให้ทุกคนทำเหมือนกัน แต่งตัวเหมือนกัน อยู่ในกฎเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยออกมายังคับใช้อย่างเดียวกัน และท่องจำดังนกแก้วนกขุนทอง หาใช่ระบบที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีความเป็นตัวของตัวเองหรือได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรีแต่อย่างใด

2. การศึกษาคืออะไร

คราวนี้ลองหันมาพิจารณาความหมายของการศึกษาดูบ้าง นักปรัชญาบางคนถือว่า การศึกษาคือกระบวนการยาวนานตลอดชีวิต (Education is a life-long process) เพราะฉะนั้นเราจึงไม่แปลกใจว่า ทำไมกระทรวงศึกษาจึงมีกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพราะการศึกษามาได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียน หรือยุติเมื่อเรียนจบหลักสูตร การศึกษาภาคบังคับ หรือแม้แต่จบจากมหาวิทยาลัยได้ปริญญาตรี โท หรือเอกเท่านั้นไม่ หากแต่เป็นกระบวนการ

ยาวนานตลอดชีวิต กล่าวคือ ต้องศึกษากันเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด

ความหมายของการศึกษาดังกล่าวนับเป็นความหมายที่ต้อยต่ำหนึ่งในข้อที่เป็นอนุสติเตือนมิให้เราหลงผิด คิดว่าเรียนจบหลักสูตรตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดแล้วก็จบสิ้นกันแต่เพียงนั้น ไม่ต้องศึกษาหาความรู้อะไรต่อไปอีก ความจริงนั้นเป็นเพียงบทเริ่มต้นหรือบทนำในโลกแห่งชีวิตที่แท้จริงของเราเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ความหมายของการศึกษาที่จะพูดถึงในที่นี้ และดูออกจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาไม่น้อย ก็คือ “การศึกษาคือกระบวนการเปลี่ยนแปลง” (Education is a process of change)

ความหมายของการศึกษาทั้งสองที่กล่าวมานี้มีตรงกันอยู่อย่างหนึ่งคือ คำว่า “กระบวนการ” อันคำว่ากระบวนการนี้แสดงว่าต้องมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง กระทำปฏิกิริยาหรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) ต่อกัน แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ดูดั่งอ็อกซิเจนกับไฮโดรเจนกระทำปฏิกิริยาทางเคมี ต่อกันโดยการจุดระเบิด ทำให้เกิดน้ำ ฉะนั้นข้อนี้มีอุปมาฉันใด กระบวนการทางการศึกษาก็นั่น

2.1 ปัจจัยเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง

1. ปัจจัยสำคัญประการที่หนึ่ง คือ ตัวนักศึกษาเองซึ่งเปรียบเสมือนวัตถุดิบที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงให้เป็นผลผลิตที่พึงปรารถนาต่อไป ตัวเราประกอบด้วยประสาทสัมผัส (Sense

Inputs) ต่าง ๆ เช่น ตามองเห็น หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสและใจนึกคิด ถ้าทุกคนมีประสาทสัมผัสที่ดี เช่น หูไม่หนวก ตาไม่บอด เป็นต้น ก็ย่อมจะเป็นที่แน่ใจได้ระดับหนึ่งว่า การศึกษาของเราจะต้องไม่แพ้ใครแน่นอน

2. ปัจจัยประการที่สองคือ **สิ่งแวดล้อม**ที่เราสัมผัสด้วย สิ่งแวดล้อมมีหลากหลาย นับตั้งแต่บิดามารดา ญาติ พี่น้องที่บ้าน ตลอดไปจนถึงเพื่อนฝูง ที่อยู่รอบตัวเราที่บ้านและเพื่อนนักศึกษาด้วยกันที่มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยนับเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวนักศึกษาเอง เพราะมหาวิทยาลัยเป็นที่รวมของครูบาอาจารย์ ซึ่งเปรียบเสมือนชุมพลแห่งปัญญา นอกจากนั้นยังมีห้องสมุดมีตำรา หอสมุด วารสารทางวิชาการทุกชนิด ตลอดจนบริเวณโดยรอบอาคารสถานที่ และ สนามกีฬาต่าง ๆ ที่นักศึกษาจะได้สัมผัส ทั้งหมดนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการเรียนและการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งสิ้น

2.2 การศึกษาทำให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น

การศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง คือ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น แต่ความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร เป็นสิ่งที่จะได้พิจารณากันต่อไป

การที่ตัวเราได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม หรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมอันใดก็ดี เชื่อว่าเราได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้น สิ่งที่จะตามมาจากการมีประสบการณ์ในสิ่งนั้นก็คือ

1. **การรับรู้ (Perception)** แต่จะรับรู้ได้มากน้อยเพียงไรย่อมขึ้นกับคุณภาพของประสาทสัมผัส (Sense Inputs) ของเราเองดังกล่าวแล้ว การรับรู้เกี่ยวกับวัตถุที่สัมผัส นับเป็นความรู้ระดับหนึ่ง เช่นรู้ว่า สิ่งที่มีมองเห็นเป็น

สีแดง เสียงที่ได้ยินเป็นเสียงแตรรถยนต์ ดังนั้นเป็นต้น แต่การรับรู้เป็นแค่เพียงเบื้องต้นของกระบวนการคิด (Dr. de Bono 1974 : 43) อันจะทำให้ได้ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

2. **การคิด (Reflection)** การคิดเป็นกิจกรรมตามธรรมชาติของสมอง เช่นเดียวกับกิจกรรมของตาที่มองเห็น โครงสร้างของนัยตาเป็นตัวกำหนดการเห็นนั้นใด โครงสร้างของสมองก็เป็นตัวกำหนดการคิดนั้น

การรับรู้จะต้องมาก่อน ส่วนกระบวนการคิดมาทีหลัง เพราะต้องอาศัยความตั้งใจด้วย (Locke, John 1958 : 45) การรับรู้อาจถูกต้อง แต่ถ้าเข้าใจผิดตีความหมายผิด ก็อาจทำให้เกิดผิดตามไปด้วย เช่น แม่บ้านอาจเห็นเสื้อของท่านมีลิลฟสดิสีแดงคิดมาเป็นรอยรูปกระชับเห็นชัดเจน การรับรู้ถูกต้องแน่นอน แต่อาจจะคิดผิดเพราะนึกว่าท่านไปยุ่งกับหญิงอื่นมา ก็เลยให้ท่านนอนเสียที่ห้องรับแขกแทน ซึ่งแท้จริงแล้วรอยลิลฟสดิสีที่ติดมานั้นเกิดขึ้นตอนรถเบรคกระทันหันจนหญิงสาวที่ยืนอยู่ข้างหลังยังตัวไม่ทันจึงประทับริมฝีปากรูปกระชับไว้บนเสื้อของท่านอย่างที่เห็นนั่นเอง ในทำนองเดียวกันถ้าเรามองเห็นว่า ความยากจน เนื่องเพราะความล้มเหลวในชีวิต หรือความเกียจคร้านของผู้คน เราก็อาจคิดต่อไปว่า ก็สมควรแล้วที่เขาจะยากจนและอดอยากต่อไป แต่ถ้าเรามองเห็นว่า ความยากจนเป็นผลเนื่องมาแต่ระบบ เราก็อาจคิดต่อไปว่าถ้าเช่นนั้นระบบก็จะต้องรับผิดชอบ

ความยากจนที่เกิดขึ้นแก่ผู้คนในสังคมด้วย เพราะโดยระบบเศรษฐกิจแบบนี้ถึงเขาจะขยันขันแข็งปานใด ก็ยากที่จะล้มตาอ้าปากได้ เพราะไหนการศึกษาจะต่ำ ดอกเบี้ยจะแพง ยังจะถูกรีดถูกไถอีกอีกปาละ กว่าจะเหลือถึงปากถึงท้องก็น้อยเต็มที ทั้ง ๆ ที่ดินแค่เช่ากว่าจะกลับถึงบ้านบางวันก็ค่ำมืดคิดค้น

จากนี้ก็จะเห็นว่า ความรู้จะเพิ่มขึ้นไม่ได้เลยถ้าเราไม่คิดต่อได้ รับรู้อะไรมาก็ต้องนำมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยเสมอ ไม่ใช่จำข้อเท็จจริงได้แต่อย่างเดียว โดยคิดว่านั้นคือความรู้เสียแล้วมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ต่างกับสัตว์อื่น ๆ ก็เพราะรู้จักคิดหาเหตุผลนี้เอง และความรู้จักคิดหาเหตุผลซึ่ง Rene Descartes เรียกว่า Good Sense นี้มนุษย์มีเท่าเทียมกัน (Descartes, Rene 1968 : 27)

3. **ความคิด (Ideas)** และข้อความคิด (Concepts) เมื่อเรารู้จักคิดในสิ่งใดก็ย่อมจะเกิดความคิดในสิ่งนั้นเป็นแน่ **ความคิดในสิ่งใดที่ชัดเจนสามารถบอกลักษณะร่วมกันของสิ่งนั้นได้** เรียกว่า **มโนทัศน์ หรือข้อความคิด (Concept)** เช่น สามารถบอกลักษณะร่วมกันของดอกกุหลาบได้ บอกลักษณะร่วมกันของความรัก บอกลักษณะร่วมกันของการบริโภคและการผลิตได้ ดังนั้นเป็นต้น การที่เราสามารถบอกลักษณะร่วมกันในสิ่งใดได้ แสดงว่าเรามีมโนทัศน์หรือข้อความคิด (Concept) ในสิ่งนั้น มโนทัศน์จึงมิใช่อะไรอื่น คือข้อความคิดอย่างหนึ่งในสมองของเรา

ความคิดในสิ่งใดที่ชัดเจน สามารถบอกลักษณะ ร่วมกันของสิ่งนั้นได้ เรียกว่า มโนทัศน์ หรือ ข้อความคิด (Concept)

นั่นเอง ถ้าการรับรู้เป็นเบื้องต้นของ
กระบวนการคิดฉันใด มโนทัศน์ก็เป็น
เบื้องต้นปลายของกระบวนการคิดฉันนั้น

ลักษณะสำคัญของมโนทัศน์หรือ
ข้อความคิดอย่างหนึ่งก็คือมโนทัศน์
บางอย่างนั้น บอกปริมาณที่แน่นอนไม่ได้
หาเครื่องบ่งชี้ที่แน่นอนไม่ได้ เช่น
มโนทัศน์เกี่ยวกับความรัก โดยเปรียบเทียบ
แล้ว นับเป็นมโนทัศน์ที่หาค่า
ปริมาณหรือเครื่องบ่งชี้ที่แน่นอนได้ยาก
บางคนบอกว่า ความรักของเขาเท่าฟ้า
และดิน แต่บางคนก็บอกว่า

ความรักเหมือนโรคา
บันดาลตาให้มืดมน
ไม่อินและไม่ยล
อุปสัศกะโคโค

ความรักเหมือนโคถึก
กำลังคึกคึกขังไว้
ย่อมจะโลดจากคอกไป
ย่อมอยู่ ณ ที่ขัง

แต่บ้างก็ว่า

“ความรักนั้นหาคุณสมบัติ เป็น
มายาอยู่ได้ครู่เดียว แล้วก็กลับขมตลอด
ชาติ”

และบ้างก็ว่า

“ความรักทำให้ความชั่วร้ายกลับ
เป็นความงาม ความโง่กลับเป็นความ
ฉลาด ความแก่กลับเป็นความหนุ่ม
บาปเป็นบุญ ความซึมเซากลับเป็นความ
แจ่มชื่น ใจแคบเป็นใจกว้าง ความรัก
เป็นโอสถอย่างเอก”

ดังนั้น เป็นต้น

ถ้าจำกัดความของความรักเหล่านี้
คงพอจะเป็นนิพจน์อุทธาหรณ์ชี้ให้เห็น
ว่ามโนทัศน์ของแต่ละคนอาจไม่ตรงกัน
และหาค่าหรือเครื่องบ่งชี้ที่แน่นอน
ไม่ได้ สุดแล้วแต่ประสบการณ์ของแต่ละ
คนเป็นประมาณ

แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมิมโนทัศน์
อีกเป็นอันมากที่สามารถบอกได้ตรง
กัน หากที่แน่นอนได้ มีดัชนีหรือเครื่อง
บ่งชี้ที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งเรามักจะเรียก
มโนทัศน์เหล่านี้ว่า ตัวแปร (variables)
เช่น รายได้ และการบริโภค เป็นต้น
ซึ่งล้วนเป็นมโนทัศน์ที่เราสามารถหา
ค่าได้ว่า ปีหนึ่ง ๆ เรามีรายได้เท่าไร
บริโภคเท่าไร ที่เราเรียกว่าตัวแปรก็
เพราะค่าของมันจะเปลี่ยนไปเมื่อเวลา
และสถานการณ์เปลี่ยนไป อาจมากขึ้น
หรือลดลง

4. ทฤษฎี คือ ยอดของความรู้

สำหรับนักศึกษาหรือนักวิชาการ
คงจะไม่หยุดอยู่เพียงความหมายและ
ชนิดของตัวแปรต่าง ๆ เท่านั้น หากจะ

ต้องศึกษาและสังเกตถึงความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปรเหล่านั้นต่อไปอีกว่า
มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีตัวแปร
อะไรเป็นเหตุ ตัวแปรอะไรเป็นผล แล้ว
สรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ หรือหลักการ

(Principles) หรือทฤษฎีบท (Theorem)
ซึ่งจะต้องพิสูจน์หาความจริงกันต่อไป
เมื่อพิสูจน์ได้ความจริงเป็นที่แน่ชัดแล้ว
จึงจะกลายเป็นทฤษฎี คือยอดของความรู้
ที่แท้จริง ใช้พยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิด
ในอนาคตได้ เช่น การบริโภคขึ้นอยู่กับ
รายได้หลังหักภาษีแล้ว อย่างอื่น
คงที่ นี่ก็เป็นทฤษฎีซึ่งสามารถพยากรณ์
เหตุการณ์ในอนาคตหรือเป็นแนวทางใน
การปฏิบัติต่อไปได้ กล่าวคือ ถ้าเราทราบ
ว่ารายได้หลังหักภาษีแล้วเพิ่มขึ้น เราก็
สามารถพยากรณ์หรือคาดการณ์ต่อไป
ในอนาคตได้ว่า การบริโภคจะเพิ่มขึ้น
ด้วย ในทำนองเดียวกัน เราอาจตั้งเป็น
ทฤษฎีหลังจากได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า
คุณภาพของชีวิตของผู้คนขึ้นอยู่กับอัตรา
การว่างงาน นั่นก็คือ เราสามารถพยา-
กรณ์ได้ว่า หากอัตราการว่างงานสูงขึ้น
คุณภาพของชีวิตของผู้คนย่อมจะเลวลง
จะมีรายได้ไม่พอจ่าย เด็ก ๆ จะขาด
อาหาร พ่อแม่จะทะเลาะเบาะแว้งกัน
มากขึ้น จนหาความสุขไม่ได้

ความรู้นับตั้งแต่ตัวเรามีปฏิสัม-
พันธ์กับสิ่งแวดล้อม จนในที่สุดสามารถ
ตั้งเป็นทฤษฎีได้ ดังนั้น ย่อมเป็นยอด
ของความรู้โดยแท้

แต่การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
ไม่เพียงแต่จะทำให้เรามีความ
รู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่เราสนใจ

ใครรู้เพิ่มขึ้น หรือดีขึ้นกว่าเดิม
ยังจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ เกิด
ขึ้นแก่ตัวเรามาก ถ้าการศึกษาหมายถึง
การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง บางที
เราจะต้องถามตัวเองว่า ได้มี
การเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นแก่ตัวเรา
อีกบ้าง หรือไม่ดังนี้เช่น

1. เรามีพละนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง
ขึ้นกว่าแต่ก่อนหรือไม่ พละนามัย
ซึ่งสำคัญนักในทฤษฎีของกรีกและ
โรมัน เพราะสุขภาพจิตที่ดีย่อมจะมี
แต่ในร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์เท่านั้น

2. ทฤษฎีคติที่มีต่อผู้คนสถาบัน
และต่อโลกเปลี่ยนไปหรือไม่ เรารู้จัก
Give รู้จัก Take หรือรู้จัก Take แต่
ถ่ายเดียวเหมือนเดิม รู้จักใช้คำขอบคุณ
และขอโทษหรือไม่ หรือยังอายเหนียม
ที่จะพูดคำเหล่านี้ เป็นคนมีน้ำใจนักกีฬา
รู้จักแพ้รู้จักชนะ หรือรู้แต่จะเอาเปรียบ
เขาร่ำไป เป็นสุภาพบุรุษที่มีกิริยามารยาท
ดีงาม เจริญด้วยถ้อยคำอ่อนหวานหรือ

นิ่งวาพาวัยเหมือนเดิม

3. มองในแง่ของอารมณ์ เรารู้จัก
อดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่น่าพอใจกว่าแต่
ก่อน ไม่โกรธง่ายหรือรู้ว่าม ทำอะไร
รู้จักคิด รู้จักเหตุรู้จักผล ไม่เอาแต่อารมณ์
และมีสติสัมปชัญญะดีขึ้นกว่าแต่ก่อน
หรือไม่

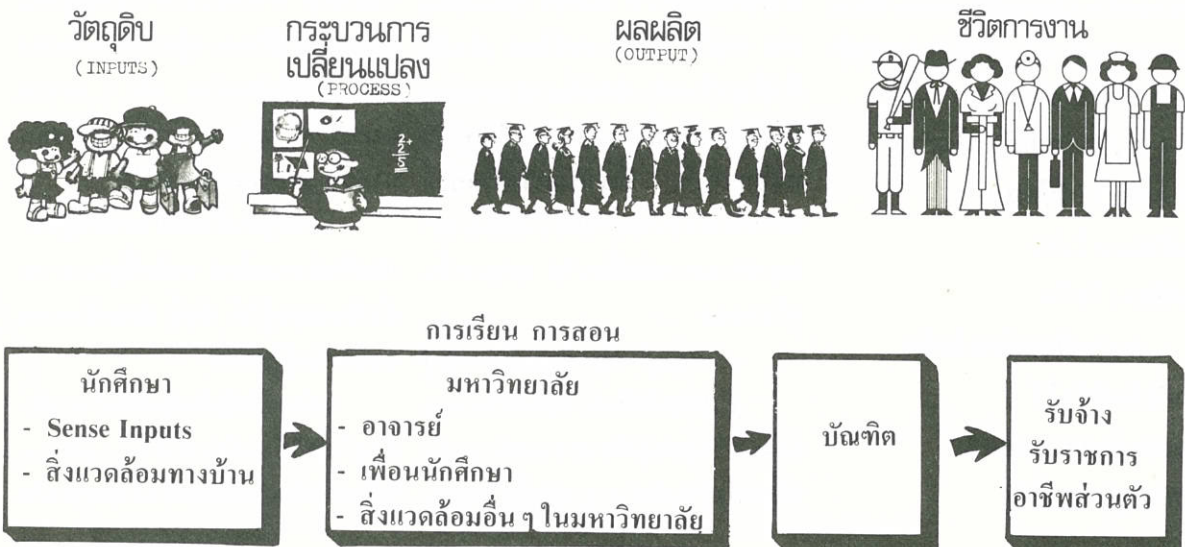
4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสติ
ปัญญา นั่นคือ รู้จักใช้วิธีการแห่งปัญญา
หรือรู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ใน
การแก้ปัญหา ไม่ใช่วิธีการของพ่อมด
หมอผี หรือมงายในเรื่องเวทย์มนต์คาถา
หรือไม่ มีทัศนคติที่เป็นวิทยาศาสตร์
(Scientific Attitudes) หรือไม่ มีการ
ตัดสินใจที่มึประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
กว่าแต่ก่อนได้รับการศึกษาหรือก่อน
มาเข้ามหาวิทยาลัยหรือไม่

อนึ่ง การที่จะได้ชื่อว่า เป็นผู้มีการ
ศึกษาหรือไม่ ก็ต้องคอยดูที่ความเปลี่ยนแปลง
อันจะเกิดแก่ตัวเอง เหล่านี้แน่นอนเอง
อุปมาตัวเราเหมือนข้าวเปลือก ถ้าใส่

เข้าทางหนึ่งผ่านกระบวนการของโรง
สีข้าว แล้วกลับออกมาอีกทางหนึ่ง
หากยังเป็นข้าวเปลือกเหมือนเดิม ย่อม
ไม่ได้ชื่อว่าเป็นข้าวสาร ฉนั้นใด บุคคล
ที่ผ่านเข้ามหาวิทยาลัยแล้วออกมาเป็น
บัณฑิตถึงจะได้ปริญญาติดมือออกมา
แต่ถ้าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น
แก่ตัวเราด้วยประการทั้งปวงดังที่กล่าว
มา ก็ย่อมไม่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีการศึกษา
หรือเป็นบัณฑิตที่แท้จริง ฉนั้น

3. บทบาทของมหาวิทยาลัยกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง

จากแผนภูมิข้างล่างนี้ คงจะทำให้เข้าใจฐานะอันสำคัญของมหาวิทยาลัยได้ดีขึ้น เพราะเป็นฐานะที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นแก่นักศึกษาจากการเป็นวัตถุดิบไปเป็นผลผลิตของมหาวิทยาลัย คือ บัณฑิตที่พึงปรารถนาของสังคม ก่อนที่จะย่างเข้าสู่ชีวิตการมีงานทำ ซึ่งอาจจะยึดอาชีพรับจ้าง รับราชการ หรืออาชีพส่วนตัว แล้วแต่กรณี

มหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ห้องสมุด เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ สนามกีฬาต่าง ๆ ตลอดจนบรรยากาศอันน่ารื่นรมย์ที่มหาวิทยาลัยจัดหาไว้ให้ เป็นต้น แต่ละชนิดล้วนมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนการสอนซึ่งจะเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยทั้งสิ้นดังกล่าวแล้วแต่ต้น มหาวิทยาลัยจึงเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จะช่วยให้คนหนุ่มคนสาวซึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมแล้วนั้น ได้มีโอกาสค้นหาตัวเองเพื่อดูว่าจะมีขีดความสามารถไปได้ไกลเพียงใด ตัวเองสนใจทางไหน หรือมีความถนัดตามธรรมชาติอะไร เพื่อที่จะได้พัฒนาไปได้ถูกทาง ด้วยเหตุนี้จึงไม่คิดนักที่จะกล่าวว่า มหาวิทยาลัยได้มีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญแก่ตัวนักศึกษา เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพที่ถูกกับนิสัยและความถนัดตามธรรมชาติของตน โดยการให้ความรู้และทักษะในวิชาชีพ เช่น เป็นหมอ เป็นวิศวกร เป็นนักบัญชี นักกฎหมาย และนายธนาคาร เป็นต้น

เมื่อก่อนมหาวิทยาลัยมีความสำคัญเห็นปานนี้ ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่มหาวิทยาลัยจะต้องเป็นชุมคลังแห่งปัญญาอย่างแท้จริง Bissell C.T. (1968) ได้ให้ข้อสังเกตมหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่ไว้ดังต่อไปนี้ คือ :-

1. จะต้องเป็นแหล่งชุมนุมของนักวิชาการในสาขาวิชา อันจะเป็นพื้นฐานให้มีการขยายพรมแดนของความรู้ ออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น ฟิสิกส์

เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ กล่าวคือ ในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ มีนักวิชาการผู้มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับกันในสาขาวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ จำนวนเท่าใด และสาขาวิชาเหล่านี้มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับกันในระหว่างประเทศมากน้อยเพียงใด

2. จะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่มีชื่อเสียงมากในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) แต่ไม่ยิ่งใหญ่ เพราะมีส่วนช่วยขยายพรมแดนของความรู้ได้น้อยเกินไป

3. จะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่รักษาความสมดุลระหว่างเป้าหมายระยะยาว กับภาระหน้าที่ในระยะสั้น หรือระหว่างความรับผิดชอบที่มีต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ กับความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมที่มหาวิทยาลัยเป็นสมาชิกอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง และ

4. มหาวิทยาลัยจะต้องดำรงไว้ซึ่งความสำคัญที่มีต่อสังคม เนื่องจากเป็นที่ชุมนุมของปัญญาชน มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเมืองของประเทศยิ่งกว่าสถาบันอื่นใด

ดังนั้น มหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่ มหาวิทยาลัยที่เป็นชุมคลังแห่งปัญญา จึงต้องทำหน้าที่อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือ

1. แสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ

โดยการวิจัย ความอยากรู้เป็นเรื่องเก่าแก่ของมนุษย์ เพราะความต้องการมีชีวิตที่ดีกว่า ทำให้มนุษย์แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ แต่นักปรัชญาชาวกรีกในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตศวรรษ เสนอว่าผู้ที่อยากรู้ จะต้องมีความสามารถในการที่จะรู้ด้วย มนุษย์แต่ละคนสามารถค้นพบความจริงได้ โดยการใช้พลังความคิด การใช้ความคิดและตรรกะอาจไม่สามารถค้นพบความจริงได้ทั้งหมดแต่ก็มากพอที่จะทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง สังคม และโลกที่เขามีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุนี้กระมัง มหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดในยุโรป เช่น มหาวิทยาลัย Salerno มหาวิทยาลัย Bologna และมหาวิทยาลัย Paris จึงเริ่มแสวงหาความรู้และเปิดสอนในสาขาวิชาหลัก 3 สาขาวิชาก่อนอื่นใดคือ

ก. วิทยาศาสตร์ อันเป็นวิชาว่าด้วยมนุษย์จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างไร

ข. วิชานิติศาสตร์ วิชาที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์ที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้อย่างไร และ

ค. วิชาเทววิทยา วิชาที่ว่าด้วยชีวิตของมนุษย์หลังจากที่ได้ตายไปแล้วว่าจะไปรวมอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าอย่างมีความสุขได้อย่างไร

ความรู้อันเกิดจากการวิจัยที่แท้จริง อาจกล่าวได้ว่า เพิ่งจะเกิดขึ้นในยุโรปในราวศตวรรษที่ 15 เมื่อนักวิทยาศาสตร์ เช่น กาลิเลโอได้สำรวจธรรมชาติ ทำการทดลอง และค้นพบกฎธรรมชาติต่าง ๆ

ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในยุโรป และอเมริกามีมาก เนื่องจากได้ตั้งมานาน มหาวิทยาลัยของเราซึ่งเพิ่งตั้งยังไม่ถึง 100 ปี จึงไม่สามารถจะเปรียบเทียบได้ แต่ถ้าต้องการจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่ต่อไปในภายหน้าและไม่ต้องการถูกรอบงำทางปัญหา ก็ต้องจัดสรรเงินทุนวิจัยและส่งเสริมงานวิจัยให้มากขึ้น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจะต้องตื่นตัวทำการวิจัยมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

2. การถ่ายทอดความรู้ที่หามาได้ นั่นก็คือมหาวิทยาลัยมีหน้าที่อื่นจะขาดเสียมิได้ คือ การสอน กล่าวกันว่า มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาอยากเรียนมาก คือ มหาวิทยาลัยที่มีอาจารย์ซึ่งมีความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยการทําวิจัย และถ่ายทอดความรู้ที่หาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ที่หาได้ ถ้าไม่ถ่ายทอดต่อไป ในที่สุดความรู้นั้นก็ตายไปเอง อันที่จริง ความรู้ ก็เหมือนสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายนั่นเอง เกิดขึ้น ทรงอยู่ แล้วก็จะดับไป ถ้าไม่ยอมให้ดับไปหรือล้าสมัยเร็วเกินไป ความรู้บางส่วนจะต้องถูกแทนที่ด้วยความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

ในแง่ของนักศึกษา การเรียนรู้อะไรก็ตาม จะต้องใช้ความพยายามเสมอ นักศึกษาจะต้องเรียนด้วยตัวเอง นั่นคือ การนำตัวเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ อาจารย์ไม่สามารถจะทำหน้าที่แทนนักศึกษาได้ อย่างดี ก็ได้แต่เป็นผู้แนะนำ ชี้ช่องทาง และให้กำลังใจ ดัง

มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาอยากเรียนมาก คือ มหาวิทยาลัยที่มีอาจารย์ซึ่งมีความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยการทําวิจัย และถ่ายทอดความรู้ที่หาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

อาจารย์ที่ดีเยี่ยมจะไม่สอนหรือออกข้อสอบอันจะทำให้นักศึกษาต้องท่องจำข้อเท็จจริงหรือสูตรสำเร็จ เพราะในชีวิตจริงคนเราจะไม่สามารถจดจำอะไรได้หมด ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงหรือสูตรสำเร็จอะไรก็ตาม

คนเลี้ยงม้า จูงม้าไปกินน้ำ จะนั้น ม้าจะกินน้ำหรือไม่กินก็สุดแล้วแต่ตัวเอง หากเป็นความรับผิดชอบของคนจูงม้าไม่ใช่ม้ามีอุปมาฉันใด อาจารย์กับศิษย์ก็ฉันนั้น

อนึ่ง ในสมัยเรียนอยู่ในชั้นมัธยมเราเป็นนักเรียน มีครูเป็นผู้สอนให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ตอนนี้เราเปลี่ยนฐานะจากนักเรียนมาเป็นนักศึกษาแล้ว เราจะต้องศึกษาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ การมีระเบียบวินัยก็คือการรู้จักศึกษาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ หากได้หมายถึงการแต่งตัวเหมือนกันอย่างนักเรียนมัธยม เชื้อฟุ้ง และท่องจำข้อเท็จจริงหรือสูตรสำเร็จดังนกแก้วนกขุนทองไม่

อาจารย์ที่ดีเยี่ยมจะไม่สอนหรือออกข้อสอบอันจะทำให้นักศึกษาต้องท่องจำข้อเท็จจริงหรือสูตรสำเร็จ เพราะในชีวิตจริงคนเราจะไม่สามารถจำอะไรได้หมด ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงหรือสูตรสำเร็จอะไรก็ตาม แต่จะสอนให้นักศึกษารู้จักคิด รู้จักใช้วิธีการแก้ปัญหา รู้จักหาข้อมูลด้วยตนเอง โดยการชี้แนะหนังสือดีๆ ให้อ่าน ชี้แหล่งเอกสารให้ไปค้นคว้าด้วยตนเอง

3. การนำความรู้ไปใช้

เมื่ออาจารย์ทำการวิจัยได้ความรู้ใหม่ๆ มาแล้ว นำมาถ่ายทอดแล้วเท่านั้นยังไม่พอ ยังจะต้องนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ด้วย นั่นคือนำไปพิสูจน์คุณค่าของมัน หากไม่แล้ว ความรู้เหล่านั้นนอกจากจะไร้ประโยชน์แล้ว ยังอาจเป็นอันตรายอีกด้วย (Alfred North White

head 1948 : 13) ชื่อนี้นำไปสู่หน้าที่อีก คือ การศึกษาและการประดิษฐ์คิดค้น อย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย นั่นคือการ ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมหรือ

ชุมชนที่มหาวิทยาลัยเป็นสมาชิกอยู่ การศึกษาและวิจัยที่เกิดขึ้นในรั้วของ มหาวิทยาลัย ถ้าส่งเสริมให้ถูกทาง

ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอันมาก ยกตัวอย่าง เช่น ประเทศสหรัฐซึ่งเป็นประเทศที่ ทั้งรัฐและเอกชนร่วมกันลงทุนทาง ด้านการศึกษาและวิจัยมากที่สุด ทำให้

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว Denison ได้กล่าวไว้ใน

รายงานตอนหนึ่งว่า การเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจในช่วง 1905-1929 ครั้ง

หนึ่งเป็นผลเนื่องมาแต่แรงงาน และทุน แต่หลังจากเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่

ระหว่าง ค.ศ. 1929-1957 แล้ว แรงงาน และทุนมีส่วนเพียงหนึ่งในสามเท่านั้น

ทุกวันนี้ปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีต่อการ

เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอเมริกา

คือ เทคโนโลยีใหม่ ๆ (Schrieber, J.J. 1970 : 62)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวการที่ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของ

ประเทศ มิได้อยู่ที่ไหน หากแต่อยู่ที่ มหาวิทยาลัยนั่นเอง ถ้ามหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ทั้งสามอย่างนี้ได้สมบูรณ์ ก็

นับว่าเพียงพอแก่การเป็นมหาวิทยาลัย

ที่ดีแล้ว

4. สรุป

นักศึกษาพยายามเข้ามหาวิทยาลัย

ก็เพื่อต้องการให้มีโอกาสได้พัฒนา

ความสามารถที่ตนมีอยู่ให้ถึงที่สุด แต่

การจัดการศึกษาภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และการเมืองที่เป็นอยู่ก็หาสามารถ

บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเช่น

ว่านี้โดยสมบูรณ์ไม่

การศึกษา คือกระบวนการเปลี่ยน

แปลงอย่างหนึ่ง ผู้ที่มีการศึกษาจึงเป็น

ผู้ที่ได้เปลี่ยนไปแล้ว โดยมีความรู้เพิ่ม ขึ้นและสามารถหาความรู้ที่สนใจได้ด้วย

ตนเอง ยิ่งการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ก็

ควรจะเกิดขึ้นแก่นักศึกษาด้วย หากจะ

ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีการศึกษาที่แท้จริง

มหาวิทยาลัย เป็นองค์กรที่สำคัญ

ที่มีส่วนโดยตรงต่อกระบวนการเปลี่ยน

แปลงดังกล่าว มหาวิทยาลัยที่จะยิ่ง

ใหญ่ต่อไปภายหน้าจะต้องเป็นมหาวิท-

าลัยที่เป็นแหล่งชุมนุมของปัญญาชน

เปิดสอนวิชาซึ่งจะเป็นพื้นฐานให้มีการ

ขยายพรมแดนของความรู้ออกไปอย่าง

กว้างขวาง เข้มแข็งทั้งในระดับปริญญา

ตรี และปริญญาโท รักษาสมดุลระยะ-

ห่างเป้าหมายในระยะยาวกับระยะสั้น

และมีจิตสำนึกต่อสังคม ด้วยเหตุนี้

มหาวิทยาลัยจึงต้องทำการวิจัยเพื่อ

ขยายพรมแดนของความรู้ ถ่ายทอดให้

สุรเกียรติ์ วิศวภรณ์. ทิศทางใหม่สำหรับมหาวิทยาลัยเพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ : สิกขิตสยาม, 2531.

Bissell, C.T. *The Strength of the University*. Canada : United of Toronto Press, 1968.

Bono, Edward de *PO : Beyond Yes and No*. Canada : Penguin Books, 1974.

Descartes, René *Discourse on Method and the Meditation* Penguin Classics, 1968.

Locke, John *An Essay Concerning Human Understanding*. New York : A Meridian, 1964.

Servan-Schrieber, J.J. *The American Challenge*. Great Britain : Penguin Books, 1968.

Whitehead, Alfred North *The Aims of Education* Macmillan, 1929.